

УДК 657.01

Звірід Н.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
ПВНЗ “Буковинський університет”
м.Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ В КРАЇНАХ ЄС

Анотація. Стаття присвячена порівняльному аналізу облікових систем країн ЄС та України. Кожна країна має свої особливості: історичні, культурні, економічні, політичні, релігійні. Бухгалтерського обліку це теж стосується, оскільки він також відрізняється. В процесі економічного розвитку кожної держави сформувалися певні національні особливості ведення бухгалтерського обліку. Проаналізовані облікові системи Франції, Італії, Німеччини, Швеції, Польщі, Португалії, Великобританії та України. Особливості організації облікового процесу обумовлені різноманітністю зв'язків, способів організації, розгалуженістю економічних відносин цілей управління, внутрішніх регламентів. В статті проаналізовані такі елементи облікових систем, як нормативно-правове регулювання обліку; визначення «бухгалтерського обліку», як облікової категорії; принципи організації та ведення обліку; план рахунків; об'єкти та методи ведення обліку; бухгалтерська звітність. Визначено особливості облікових систем країн ЄС, висвітлено їх позитивні та негативні «сторони».

Ключові слова: нормативно-правове регулювання обліку; визначення «бухгалтерського обліку», як облікової категорії; принципи організації та ведення обліку; план рахунків; об'єкти та методи ведення обліку; бухгалтерська звітність.

Annotation: This article is devoted to the comparative analysis of accounting systems of the EU and Ukraine. Each country has its own peculiarities: historical, cultural, economic, political and religious. Accounting is also concerned, because it is also different. In the process of economic development of each state formed certain national peculiarities of accounting. Analyzed accounting systems of France, Italy, Germany, Sweden, Poland, Portugal, the UK and Ukraine. Features of your process due to a variety of relationships, methods of organization, branching economic relationship management purposes. internal regulations. In the article the following elements of accounting systems, as legal regulation of accounting; the definition of "accounting" as the discount category; principles of organization and record keeping; chart of accounts; facilities and methods of accounting; financial statements. The features of accounting systems of the EU, highlighted their positive and negative "side."

Keywords: normatively-legal adjusting of account; determination of "record-keeping", as a registration category; principles of organization and registering; card of accounts; objects and methods of registering; accounting control.

Постановка проблеми. Невід'ємним елементом облікової політики будь-якої країни світу є облікова система. Кожна країна має свої особливості: історичні, культурні, економічні, політичні, релігійні. Бухгалтерського обліку це теж стосується, оскільки він також відрізняється. В процесі економічного розвитку кожної держави сформувалися певні національні особливості ведення бухгалтерського обліку. На його формування вплинули такі фактори як особливості міжнародних соціально-економічних відносин, вплив інфляційних процесів, склад інвесторів, кредиторів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування та тенденції розвитку систем обліку у зарубіжних країнах, їх класифікація

досліджувались українськими та зарубіжними вченими. Зокрема особливої уваги заслуговують праці Н.Ю. Єршова, в яких розглядається методичний підхід до організації облікової системи підприємства, особливості організації облікового процесу обумовлені різноманітністю зв'язків, способів організації, розгалуженістю економічних відносин і цілей управління[7], у працях Н.С. Струк та Н.В. Хоча увага приділяється сутності облікової системи підприємства та основним етапам її розвитку за результатами досліджень українських та закордонних науковців[8], у працях Маренич Т.Г. визначено складові облікової системи, які представляють собою інтегративну цілісність[5], у наукових роботах О.Г. Дроздова проаналізовано підходи до розробки облікової політики підприємства[3]. Слід зауважити, що в даних наукових працях недостатньо приділяється уваги особливостям зарубіжних облікових систем, а перейняття позитивного досвіду є одним із факторів розвитку економіки країни.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Євроінтеграція національної економіки зумовлює необхідність детального дослідження систем обліку Європейських країн та впровадження їх позитивного досвіду в національну облікову систему. Тому метою даної статті є порівняльний аналіз облікових систем деяких країн Євросоюзу та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізації, підвищення ролі інформаційних технологій, особливостей організації облікового процесу, підвищених вимог до економічної інформації з боку її користувачів зростає роль облікової системи господарюючих суб'єктів. Особливості організації облікового процесу обумовлені різноманітністю зв'язків, способів організації, розгалуженістю економічних відносин цілей управління. внутрішніх регламентів.

Удосконалення облікової системи пов'язане з її ускладненням, тобто із зростанням її внутрішнього різноманіття. Облікова система – базова (найбільш загальна) категорія, що представляє собою процесну інформаційну систему, на вході, в яку знаходиться вихідна інформація, а на виході – результатна інформація для певних користувачів. Облік покликаний відображати та контролювати різнохарактерні економічні процеси, явища, засоби. При цьому облікові дані повинні задовільняти конкретні цілі різних користувачів.

Для порівняльного аналізу облікових систем різних країн було відібрано такі елементи: нормативно-правове регулювання обліку; визначення «бухгалтерського обліку», як облікової категорії; принципи організації та ведення обліку; план рахунків; об'єкти та методи ведення обліку; бухгалтерська звітність.

В Україні ведення бухгалтерського обліку регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 р., НП(С)БО, П(С)БО, інструкціями та методичними рекомендаціями з питань організації та ведення обліку на господарюючих суб'єктах.

Основні принципи ведення бухгалтерського обліку визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 р., а саме: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання

сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності[4].

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» визначено, що бухгалтерський облік - це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень[4].

План рахунків - це систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку для відображення господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, необхідної користувачам для прийняття рішень. Сьогодні в Україні застосовують чотири плани рахунків:

1. План рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій;
2. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ;
3. План рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України;
4. План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій структурно складається з 10 класів, які включають балансові, номінальні та позабалансові рахунки. План рахунків зорієнтований на потреби складання фінансової та внутрішньої звітності, тому чітко розмежовані балансові рахунки, об'єднані в класи з розділами активу і пасиву балансу, номінальні рахунки для обліку витрат, доходів і результатів діяльності, а також позабалансові рахунки.

Об'єктами бухгалтерського обліку є майно організацій, їх зобов'язання і господарські операції, здійснювані організаціями в процесі їх діяльності.

Метод бухгалтерського обліку включає наступні елементи: документація, інвентаризація, оцінювання, калькуляція, система бухгалтерських рахунків, подвійний запис, баланс, звітність.

Бухгалтерська звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

В Україні бухгалтерської звітності відносять: фінансову звітність, податкову звітність, статистичну звітність, управлінську звітність

Отже, система бухгалтерського обліку України є суто національною та суворо регульованою державою.

Бухгалтерський облік у Франції відповідає міжнародним стандартам в консолідованій звітності, він суворо контролюється державою і має виражений національний характер.

У Франції принципи обліку визначені Комерційним кодексом, їх можна поділити у дві групи: традиційні та принципи обумовлені приєднанням до нормативної бази Європейського союзу. Зокрема до них відносять такі принципи: безправності, незалежності фінансового обліку, обережності, початкової вартості, послідовності, суттєвості, неприпустимості компенсації активів і зобов'язань, «хорошої» інформації, превалювання сутності над формою, непорушності початкового балансу.

Національний план рахунків бухгалтерського обліку Франції відповідає вимогам 4-ої Директиви ЄЕС та ґрунтується на таких принципах: розподіл фінансового і управлінського бухгалтерського обліку, принцип обережності, істотності, витрати-випуск, продовження діяльності. Він має чітку методологічну організацію і широко використовується в економічній діяльності майже 70 країн.

До обов'язкової фінансової звітності у Франції відносять: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про використання прибутку, звіт керівника, пояснення. Залежно від розміру підприємства можуть використовувати три варіанти подання звітності: скорочений варіант, основний варіант, детальний варіант.

Отже, можна зробити висновок, що для французької облікової системи характерний високий рівень стандартизації обліку та детальне методичне опрацювання нормативних документів з бухгалтерського обліку.

В Німеччині бухгалтерський облік базується на приписах Комерційного і Торговельного кодексів, Закону про податок на корпорації, Закону про баланси.

Німецьке господарське право розглядає бухгалтерський облік як джерело інформації для управління, власника, податкових та фінансових органів, кредиторів та судово-слідчих органів.

Основними вимогами до ведення бухгалтерського обліку є принципи обліку встановлені на законодавчому рівні. До основних принципів обліку відносять: повнота, правильність змісту інформації, тимчасові розмежування, ясність, наочність, можливість контролю, правильність форми, хронологічний порядок записів.

Методологія ведення бухгалтерського обліку в Німеччині визначається вимогами «Основ правильного ведення бухгалтерського обліку», а основним методом обліку є інвентаризація.

В Німеччині план рахунків бухгалтерського обліку - це класифікований перелік і номенклатура (типова система) рахунків бухгалтерського обліку, використовуваних в різних галузях народного господарства і торгово-промислових палатах, він допускає заміну найменувань рахунків їх номерами.

Номенклатура рахунків містить 10 розділів, з діленням на 10 груп по кожному розділу; групи номенклатури рахунків розділяються на 10 рахунків; рахунки розбиваються на 10 субрахунків.

До бухгалтерської фінансової звітності відноситься комерційна та податкова звітність. Публічний фінансовий річний звіт повинен відповідати наступним вимогам: правильне розмежування періодів, повнота, достовірність, ясність, наочність, правильність змісту, можливість перевірки, правильність форми.

Таким чином, система бухгалтерського обліку Німеччини має суто національний характер, суворо регулюється державою, незважаючи на застосування МСФО, директив ЄС і єдиної європейської валюти.

В Польщі бухгалтерський облік регламентується Комерційним Кодексом 1934 року (не дивлячись на те, що деякі його положення були змінені або скасовані) та Законом про бухгалтерський облік 1995 року. Даний Закон

передбачає послідовну реформу звітності і аудиту та відповідає положенням 4-ї та 7-ї Директив ЄС. Для ведення обліку використовують національні стандарти, хоча в деяких випадках враховуються місцеві вимоги або обставини.

До методів бухгалтерського обліку в Польщі відносяться як бухгалтерські, так і статистичні й аналітичні, а саме: економічний метод, балансовий метод (балансування), метод моментів і періодів, метод групування, метод оцінки. [1]

Принципи обліку ґрунтуються на міжнародних вимогах, основними серед них є: безперервності діяльності, реєстрація доходів і витрат у момент їх виникнення, принцип відповідності доходів і витрат, історичної вартості, неможливість завищувати або занижувати фінансові результати, істотності, постійності [2, с. 19–21].

Щодо плану рахунків, то слід зазначити, що широко розповсюдженим є використання Промислової номенклатури рахунків. Незважаючи на те, що в країні існує єдиний план рахунків, законом про бухгалтерський облік дозволено кожній організації мати власний план рахунків.

Фінансова звітність підприємства включає: баланс, звіт про прибутки і збитки (4 альтернативні форми подання), звіт про рух грошових коштів (не подається малими підприємствами) і додаткову інформацію. Рада директорів будь-якого підприємства, крім цього, готує щорічний звіт про господарську діяльність підприємства.

Отже, система бухгалтерського обліку Польщі має виключно національний характер, а методологія обліку гармонійно поєднується зі статистичною методологією.

Регулювання бухгалтерського обліку в Іспанії здійснюється Міністерством економіки і фінансів, а саме Інститутом бухгалтерів і аудиторів (ICAC) і обмежується нормами Торговельного кодексу і Закону про діяльність компаній.

В Іспанії для забезпечення істинного і неупередженого уявлення про стан компанії принципи обліку відповідають положенням 4-ої Директиви ЄЕС, зокрема до них відносять: розумна обережність, функціональність, документування, первинна вартість, нарахування, порівнянність, відсутність взаємопогашення, незмінність методів обліку, матеріальність.

До бухгалтерської фінансової звітності належить: балансовий звіт, звіт про прибутки і збитки, коментарі до них і звіт керівництва компанії. Складання звіту допускається у двох варіантах: повному і скороченому.

В скороченому балансу інформація згрупована у два розділи: актив і пасив. В активі відображається інформація про суми основного і оборотного капіталу, витрати на попередню оплату, короткострокові зобов'язання та ін. В пасиві - сума власного капіталу, відстроченого прибутку, резерву на непередбачені ситуації і платежі, суму довгострокових зобов'язань організації.

Звіт про прибутки і збитки містить дані про прибуток і збиток від основних видів діяльності, звичайних фінансових операцій, від надзвичайних операцій та про результати після сплати податків.

Компанії, які зареєстровані на фондовій біржі, зобов'язані складати щоквартально зведену бухгалтерську звітність.

Отже, система бухгалтерського обліку в Іспанії регламентується її законодавством, а організація бухгалтерської та аудиторської діяльності регулюється професійними організаціями.

В Португалії бухгалтерський облік суворо регламентується державою. Основними нормативними документами є Торговельний кодекс та Загальний план бухгалтерської справи і податкових законів. Регулювання бухгалтерської діяльності здійснюється через комітет з бухгалтерського обліку Comissao de Normalizacao Contabilistica, який випускає стандарти, положення і технічні інтерпретації, офіційні оцінки по деяких питаннях бухгалтерського обліку, які є обов'язковими для всіх підприємств крім банків, страхових компаній і державних установ.

Принципи обліку сформовані в Загальному плані бухгалтерської справи 1989 р. і Торговельному кодексі. Зокрема до них відносять такі принципи: обережності, функціонування, первісна вартість, нарахування, незмінність методів обліку, пріоритет змісту над формою, матеріальність.

Особливістю бухгалтерської фінансової звітності в Португалії є те, що у звітних документах робляться посилення на ті прибутки та збитки попередніх років, які не були вчасно враховані і включені в попередні звіти. Після того, як про них стає відомо, вони мають бути показані у звіті про прибутки та збитки за поточний фінансовий рік, а щорічні бухгалтерські звітні документи компанії, що подаються для податкових цілей, мають бути підписані технічним фахівцем із бухгалтерії, якого компанія запрошує для цієї мети. До фінансових звітів відносять баланс та звіт про прибутки та збитки.

Таким чином, система бухгалтерського обліку Португалії регламентується законодавчо та характеризується значним консерватизмом.

В Швеції система бухгалтерського обліку регулюється законами: Закон про діяльність компаній (1975) і Закон про бухгалтерську справу (1976). У 1990 р. шведський уряд створив спеціальний комітет (BFL) для приведення законодавства країни у відповідність з вимогами, обумовленими інтеграційними процесами в Європі. У 1991 р. Рада шведських фінансових стандартів в бухгалтерській справі видала свій перший звіт про консолідовані звітні бухгалтерські документи.

Принципи бухгалтерського обліку у Швеції наближені до загальноприйнятих принципів бухгалтерії, а бухгалтерські фінансові звіти економічно обґрунтовані та базуються на кращих зразках світової практики.

Фінансова звітність подається у складі балансу, звіту про прибутки і збитки та приміток до звітності. Крім того, Фонд рекомендацій з бухгалтерського обліку і звітності вимагає подавати також звіт про рух фондів [6].

В світовій бухгалтерській практиці шведські компанії посідають друге місце по мірі відповідності міжнародним бухгалтерським стандартам, а з усіх порівнюваних компаній на перше місце вийшла шведська Volvo А. В.

Аналіз шведської системи бухгалтерського обліку дозволяє зробити висновок, що система обліку Швеції відповідає міжнародним бухгалтерським стандартам, а шведські бухгалтерські звіти містять високу якість звітної

інформації, в основі шведської фінансової звітності лежать різноманітні вимоги і рекомендації, починаючи від обов'язкових для виконання і закінчуючи найкращими запозиченими.

В основі ведення бухгалтерського обліку в Італії лежать положення Національної ради фахівців комерції і бухгалтерів (НССКиБ), з 1993 р. - положення Директиви ЄЕС № 4, а з 1994 р. введена Директива ЄЕС № 7. Бухгалтерська та аудиторська діяльність регулює та контролює Міністерство юстиції.

Основною вимогою принципів бухгалтерського обліку в Італії є те, щоб бухгалтерські документи були правдивими і вірними (*veritiero e corretto*).

До публічної бухгалтерської звітності належить: балансовий звіт, звіт про прибутки і збитки та коментар до звітів.

Італійська система бухгалтерського обліку дотримується традиції гнучкого застосування формально-строгих юридичних норм і широко трактує директиви Європейської спільноти.

В Англії державне регулювання бухгалтерського обліку зведено до мінімуму, а розробкою методології обліку займаються незалежні бухгалтерські організації. Регулювання обліку є дворівневим:

1-рівень: Рада з фінансової звітності (Financial Reporting Council - FRC) здійснює управління обліковою практикою;

2-рівень: Рада зі стандартів бухгалтерського обліку (Accounting Standard Board - ASB) розробляє основні документи, що регулюють ведення обліку; Оперативна робоча група (Urgent Issue Task Force - UITF) розробляє трактування облікових стандартів; Експертна група з аналізу фінансової звітності (Financial Reporting Review Panel - FRRP) виявляє невідповідність фінансової звітності компаній обліковими стандартам і директивам ЄС; Консультативний комітет бухгалтерських організацій (Consultative Committee of Accounting Bodies - CCAB) координує розробку стандартів з обліку та аудиту.

У Великобританії бухгалтерський облік регулюється такими законодавчими документами: Положення про стандартну облікову практику (SSAP), Стандарти фінансової звітності (FRC), Положення про рекомендованої практики (SORP). В даний час в Англії діють 20 стандартів бухгалтерського обліку та 8 стандартів фінансової звітності.

Бухгалтерський облік базується на таких принципах: діючого підприємства, реальності, нарахування. Щодо плану рахунків, то законодавчо типовий план бухгалтерських рахунків не розроблений, а ті які використовуються - розробляються підприємствами та організаціями самостійно на базі SSAP, FRS, SORP.

Форми фінансової звітності затверджені Законом про компанії та облікові стандарти. До обов'язкової фінансової звітності у Великобританії відносять: баланс (форма звіту у двох варіантах: для компаній з обмеженою відповідальністю та приватних); звіт прибутку і збитків в чотирьох варіантах для різних типів компаній (витратного та функціонального типів); звіт про рух грошових коштів (крім малих підприємств); пояснення; звіт керівника.

Отже, у Великобританії держане регулювання бухгалтерського обліку зведена до мінімуму, а саме регулювання облікової діяльності має дворівневу систему, особливістю обліку є те що робочий план рахунків підприємства розробляють самостійно на теоретичній основі SSAP, FRS, SORP.

Висновок. Європейська інтеграція є основним напрямом розвитку економічної діяльності України сьогодні. Встановлення та розвиток нових міжнародних економічних зв'язків потребують вдосконалення обліку і якісного контролю облікової інформації, необхідної для управління на всіх рівнях. Вдосконалення бухгалтерського обліку в Україні можна досягти шляхом гармонізації обліку та суворого регулювання на законодавчому рівні, зокрема прикладом є система обліку Швеції. Однак, слід зауважити що лише суворе дотримання стандартів та рекомендацій бухгалтерами та аудиторами дасть можливість гармонізувати національний облік із міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Література

1. Metody rachunkowości / Akademia FinDict : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.findict.pl/academy/rachunkowosc/podstawy_rachunkowosci/metody_rachunkowosci.php.
2. Podstawy rachunkowości / Praca zbiorowa pod redakcja Kazimierza Sawickiego. – [Wydanie czwarte zmienione]. – Warszawa : Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2002. – 332 p.
3. Дроздова О. Г. Особливості організації бухгалтерського обліку руху товарів / О. Г. Дроздова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2013. - Вип. 2. - С. 56-64
4. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, зі змінами та доповненнями
5. Маренич, Т. Г. Формування облікової системи в умовах ринкової економіки [Текст] / Т. Г. Маренич // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: збірник наукових трудов, Вип. 138. Економічні науки / ХНТУСГ. — Х. : [б. и.], 2013. — 318 с. — С. 26-42.
6. Навчальні матеріали онлайн : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1957041145772/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/finansova_z_vitnist_zmist_interpretatsiya
7. Облікова система в контексті управління сучасним підприємством / Єршова Н. Ю., Кохна Д. Ю. // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХП». – 2013. – № 52 (1025). – С. 49–55. Библиогр.: 5 назв.
8. Струк Н.С., Хоча Н.В. Сутнісна характеристика облікової системи підприємства /Н.С. Струк, Н.В. Хоча// Вісник національного університету «Львівська політехніка» № 721 «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів, 2012. – С. 236-241.